

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

היסח הדעת משמירת טהרה

(כ' א') אמר רבי יונתן בן אלעזר: נפלה מעפרתו (סודר) הימנו (והוא פרוש המחמיר בטהרות), אמר לחבירו תנה לי ונתנה לו, טמאה (ואפילו אם חברו טהור, משום היסח הדעת).

א"ר יונתן בן עמרם: נתחלפו לו כלים (=בגדים) של שבת בכלים של חול, ולבשן, נטמא.

אמר רבי אלעזר בר צדוק: מעשה בשתי נשים חברות, שנתחלפו להן כליהן בבית המרחץ, ובא מעשה לפני רבי עקיבא וטימאן (אף ששתיהן היו טהורות, משום היסח הדעת).

(ומקשה) בשלמא לרבי אלעזר בר צדוק, כל אחת ואחת אומרת חברתי אשת עם הארץ, ומסחה דעתה מינה. לרבי יונתן בן עמרם נמי, כיון דכלים דשבת עביד להו שימור טפי, מסח דעתיה מיניה. אלא לרבי יונתן בן אלעזר נעביד להו שימור בידיה דחבריה!

אמר רבי יוחנן: חזקה אין אדם משמר מה שביד חברו.

(כ' ב') (ומקשה) ולא?! **והתניא**: הרי שהיו חמריו ופועליו (עמי הארץ) טעונין טהרות (כגון יין בחביות של חרס, והם אינן נוגעין בתוכן, וכלי חרס אינו מיטמא מגבו), אע"פ שהפליג מהן יותר ממיל, טהרותיו טהורות (ואין חוששין שמא נגעו, דכיון דלא הודיען שהוא מפליג, כל שעתא סברי השתא אתי. אלמא, אדם משמר מה שביד חברו). ואם אמר להם לכו ואני אבוא אחריכם, כיון שנתעלמו עיניו מהן, טהרותיו טמאות. (ואם אין אדם משמר מה שביד חברו) מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא?!

אמר רבי יצחק נפחא: רישא במטהר חמריו ופועליו לכך (לעולם אין אדם משמר מה שביד חברו, והני אין צריכין שימור דאי נמי נגעו לא איכפת להו, דכשהטבילן לכך עסקינן).

(ומקשה) אי הכי סיפא נמי!

(ומתרץ) אין עם הארץ מקפיד על מגע חברו.

(ומקשה) אי הכי רישא נמי!

(ומתרץ) בבא להם דרך עקלתון (כשיכול לבוא להם פתאום דרך עקלתון, ופוחדים ממנו).

(ומקשה) אי הכי סיפא נמי?!

(ומתרץ) כיון דאמר להו לכו ואני אבוא אחריכם, מיסמך סמכא דעתייהו.

שיטות הראשונים

נתחלפו לו בגדי: כתב הרמב"ם "נִתְחַלְפוּ לוֹ כְּלִים שֶׁלִּשְׁבֶּת בְּכֻלָּם שֶׁלֹּחַל וּלְבָשָׁם - נִטְמָאוּ, שְׂאִינוֹ מְשַׁמְרֵי כְּלִים שֶׁלֹּחַל

¹ משא"כ אם משמר מה שביד חברו, ברישא חוששים שיבוא, והטהרות טהורים. ובסיפא חוששים שלא שימרו אותם כיון שבטוחים שבעה"ב לא יבוא.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

כָּכָלִים שְׁלֹשֶׁבֶת. מַעֲשֶׂה בְּשֵׁתֵי נָשִׁים חֲבֵרוֹת שֶׁנִּתְחַלְּפוּ לָהֶן כָּלֵיהֶן בְּבֵית הַמֶּרְחָץ, וּבָא מַעֲשֶׂה לְפָנֵי חֲכָמִים, וְטָמְאוּ הַכָּלִים.²

חזקה אין אדם משמר מה שביד חברו: רש"י פירש, שלכן בעל המעפורה לא שמרה, כי אינה בידו. ומשום כך גם חברו לא חש לשומרה.³ **והרמב"ם** כתב, "אִפְּלוּ נִפְלָה מַעֲפָרְתוֹ מִמֶּנּוּ, וְאָמַר לְחֵבֶר 'תִּנֶּה לִּי, וְנִתְּנָה לוֹ - נְטִמָּאת, גְּזֵרָה שְׁמָא יִתְּנָה לוֹ עִם הָאָרֶץ אוֹ שְׁלֹא יִהְיֶה הַחֵבֶר מְשֻׁמֶּרָה, שְׁאִין אָדָם מְשֻׁמֶּר כָּלִים שְׁאִין שְׁלוֹ כָּכָלִי, אֲלֹא אִם כֵּן הוֹדִיעוּ וְסָמְךְ עָלָיו."⁴

הרי שהיו חמרי ופועליו טעונים טהרות: בגמרא אמר רבי יצחק, רישא במטהר חמרי. ובהמשך מוקמינן לברייתא בבא להם דרך עקלתון. וביארו **תוספות**, שגם לאוקימתא שבא בעקלתון, בעינן שיטהרם לכך.⁵ **והרמב"ם** השמיט תירוצא דרבי יצחק דמירי במטהר חמרי לכך.⁶

החילוק בין נפלה מעפרתו למטהר חמרי: בנפלה מעפרתו מבואר שאף כשחבירו טהור, מעפרתו טמאה. ואילו בברייתא אמרינן שאם טיהר חמרי, טהרותיו טהורות. וביאר **המאירי** החילוק, שהחבר אינו יודע שבעל המעפורה נזהר בטהרתה, ולכן גם הוא לא נזהר בטהרתה ואינו חושש לשומרה. ובנוסף, בניגוד לחמרי, אין החבר מתיירא ממנו.⁷

שמירת טהרה לחצאין

אמרין לעיל (כ' א'):

מתקיף לה רבי אושעיא: אלא מעתה, הושיט ידו לסל ליטול פת חטין ועלתה בידו פת שעורים, הכי נמי דנטמאת? וכי תימא הכי נמי, **והתניא**: המשמר את החבית בחזקת של יין ונמצאת של שמן, טהורה מלטמא! (ודחי) ולטעמיך אימא סיפא: ואסורה מלאכול, אמאי?!

א"ר ירמיה: באומר שמרתיה מדבר המטמאה, ולא מדבר הפוסלה (ויש שמירה לחצאים).

² מקורות: רמב"ם (הל' מטמאי משכב ומושב יג,ו).

³ דמימר אמר: כיון שאמר ליה תנה לי, והוא אינו יודע אם טמא אני אם טהור, לא חש לטהרתו. ויש כאן היסח הדעת, ולמחמירין בטהרות הוי היסח הדעת טומאה. רש"י.

⁴ לפי הרמב"ם, נמצא שהחסרון הוא שאין אדם משמר כלים שאינם שלו, ולא כטעם המוזכר בגמרא, וצ"ב. וב'זבח תודה' כתב, ועל כרחך הוא מפרש מה שאמרו מה שביד חברו, היינו דבר שהיה עד עתה ביד חברו (שהרי עכשיו הבגד כן בידו). מקורות: רמב"ם (הל' מטמאי משכב ומושב יג,ו).

⁵ כדי שיהו מרתתים ליגע בו. ואי לאו הכי, לא מירתת, הואיל ומוסרין להם הטהרות ומחזיקים עצמם כטהורים, ואפילו מזהירין אותן שלא ליגע, סברי דלא קפדי אהך. תוספות.

⁶ זה לשונו: "היו חמרי ופועליו טעונים טהרות ועוברין לפניהם - אף על פי שהפליגו יתר ממיל, הרי אלו טהורות, מפני שהם בחזקת שהיה שומרין, והן מפחדין לגע, ואומרים: עכשו יבוא, שהרי הוא אחרינו. אבל אם אמר להם 'צאו, ואני אבוא אחרכם' - פיון שנתכסו מעיניו, הרי הן טמאות." וב'זבח תודה' כתב שהרמב"ם גרס 'אלא' בבא להם דרך עקלתון, ולפי זה, לא צריכין תו לתירוצא דרבי יצחק. מקורות: רמב"ם (הל' מטמאי משכב ומושב יג,ה). תוספות (ד"ה בבא להם).

⁷ מאחר שאינו שכיר שלו. אבל כאן, הואיל והוא טיהרם לכך, יודעים בו שקפיד בטהרתם, ונזהרים בשמירת עצמם. מקורות: מאירי (כ' ב', ד"ה אע"פ).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

ומי איכא נטירותא לפלגא?

אין, והתניא: הושיט ידו בסל, והסל על כתיפו, והמגריפה בתוך הסל, והיה בלבו על הסל ולא היה בלבו על המגריפה, הסל טהור והמגריפה טמאה.

הסל טהור?! תטמא המגריפה לסל!

אין כלי מטמא כלי.

ולטמא מה שבסל!

אמר רבינא, באומר: שמרתיו מדבר שמטמאו, ולא מדבר הפוסלו.

שיטות הראשונים

היה לבוש בחלוק ועטוף בטלית, ונתכוין רק לשמירת החלוק: כתב הרמב"ם, "חבר שהיה לבוש בחלוק ועטוף בטלית ומהלך, ואמר 'בלבי היה לשמור את החלוק, והייתי נזהר בו, והסחתי דעתי מן הטלית' - הרי החלוק בטהרתו, והטלית טמאה, שפא נגע בה עם הארץ."⁸

שמרתיו מדבר שמטמאו ולא מדבר הפוסלו: בגמרא ורש"י מבואר, שאף שהמגריפה טמאה, הסל ומה שבתוכו טהור, ואם נגעה המגריפה בטהרות, אינה פוסלתו.⁹ והרמב"ם כתב "היה סל על כתפו ומגריפה בתוך הסל, ואמר 'בלבי היה לשמור את הסל ולשמור את המגריפה מדבר המטמאה, אבל לא מדבר הפוסלה' - הסל טהור, והמגריפה טמאה, וכל תרומה שבסל פסולה, מפני המגריפה שפוסלת האכלין שבסל."¹⁰

חשב על חבית שהיא חולין, ונמצאה תרומה: כתב הרמב"ם "היה משתמש מן החבית בטהרה בחזקת שהיא חלין ואחר כך נמצאת תרומה - אף על פי שהיא טהורה, הרי זו אסורה באכילה, שפא נגע בה טבול יום, שהוא פוסל בתרומה וטהור בחלין, כמו שיתבאר (שאר אבות הטמאות יג), ואינו דומה למשמר תרומה למשמר חלין. ואם אמר 'בלבי היה לשמור אפלו מדבר הפוסלה' - הרי זו מתרת באכילה."¹¹

הדרן עלך אין דורשין

⁸. מקורות: רמב"ם (הל' מטמאי משכב ומושב יג,ו).

⁹. על דברי הגמרא באומר שמרתיה מדבר המטמאה ולא מדבר הפוסלה, פירש רש"י: המטמאה - הנותן לה טומאה לטמא אחרים. הפוסלה - מלהשתמש בה טהרות לכתחילה. אי נמי, נפקא מינה לאוכל הדבוק בה, שהוא פסול באכילה. ומכל מקום, אם נגעה בטהרות אינה פוסלתן. ור' תוספות הרא"ש.

¹⁰. והתקשה הכסף משנה, שדברי הרמב"ם הם בהיפך! שבגמרא משמע שמה שבסל טהור, והרמב"ם כתב שהוא פסול! עיי"ש תירוצו. מקורות: רמב"ם (הל' מטמאי משכב ומושב יג,ו).

¹¹. מקורות: רמב"ם (הל' מטמאי משכב ומושב יג,ו).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

חומרות בקודש מבתרומה

(כ' ב') משנה: חומר בקודש מבתרומה:

- (א) שמטבילין כלים בתוך כלים (כששניהם טמאים) לתרומה, אבל לא לקודש.
- (ב) אחוריים ותוך ובית הצביטה בתרומה, אבל לא בקודש.¹²
- (ג) הנושא את המדרס (מנעל של זב), נושא את התרומה (בחבית חרס שאינו נוגע באוירה), אבל לא את הקודש.
- (ד) בגדי אוכלי תרומה (טמאים טומאת) מדרס לקודש.
- (ה) לא כמדת הקודש (בענייני חציצה) מדת התרומה: שבקודש מתיר ומנגב ומטביל,¹³ ואח"כ קושר. ובתרומה (אם רצה) קושר ואח"כ מטביל.
- (ו) כלים הנגמרים בטהרה,¹⁴ צריכין טבילה לקודש, אבל לא לתרומה.
- (ז) הכלי מצרף מה שבתוכו לקודש,¹⁵ אבל לא לתרומה.¹⁶
- (ח) הרביעי בקודש פסול (ואינו פוסל עוד אחר), והשלישי בתרומה.
- (ט) ובתרומה, אם נטמאת אחת מידיו (בטומאה דרבנן, שמטמאה רק את הידיים), חבירתה טהורה. ובקודש מטביל שתיהן, שהיד מטמא את חבירתה בקודש, אבל לא בתרומה.
- (י) אוכלין אוכלים נגובין¹⁷ בידיים מסואבות (שניות לתרומה) בתרומה, אבל לא בקודש.
- (כ"א א') (יא) האונן (שאסור לאכול בקדשים) ומחוסר כפורים,¹⁸ צריכין טבילה לקודש, אבל לא לתרומה (ומבאר בגמרא, כ"ד ב', מאי טעמא כיון דעד האידנא הוּא אסירי בקודשים אצרכינהו רבנן טבילה. אמנם בתרומה גם באנינות ומחוסר כפורים היו מותרים).¹⁹

¹² כלי הראוי להשתמש בתוכו ומאחוריו ובית צביטתו, כל תשמיש ותשמיש שבו חשוב כלי בפני עצמו לענין תרומה, שאם נטמא זה לא נטמא זה. ובטומאות דרבנן קאמר, כדמפרש בגמרא. אבל לא לקודש, שאם נטמא אחד מהן, הכל טמא לקודש. רש"י.

¹³ שבקודש אם יש בגד טמא ובא להטבילו, אם קשור הוא, מתיר את קשרו, משום דדמי לחציצה. ומנגב, אם לח הוא מנגבו תחלה ואחר כך מטבילו, וכל זה משום דדמי לחציצה הוא. רש"י.

¹⁴ שנהר בהן משבאו סמוך לגמרון, שראויין לקבל טומאה. רש"י.

¹⁵ חתיכות אוכלים הרבה בכלי אחד, ונגע טמא באחד מהן, הכלי מצרפן להיות כולן חתיכה אחת, ונטמאו כולן. רש"י.

¹⁶ אלא אותה שנגע בה היא ראשון, והנוגעת בה היא שניה, והנוגעת בשניה שלישית, והשאר טהורות.

¹⁷ שהיו נגובין מימיהן, שלא הוכשרו לטומאה מעולם. רש"י.

¹⁸ כגון זב שטבל ליום שביעי לספירתו והעריב שמשו, ולמחרת הוא קרוי מחוסר כפורים, שעדיין גמר טהרתו תלויה בקרבנו. רש"י.

¹⁹ פרטי הדין של כל פיסקה במשנה, יתבאר, בעזרת ה', בדפים הבאים.